

Harry Solvang

NARU HODO

Moderne japansk grammatikk
– fra det enkle til det avanserte 2

2. utgave

FAGBOKFORLAGET

なるほど

Naru hodo

Moderne japansk grammatikk

– fra det enkle til det avanserte

2

Harry Solvang

なるほど
Naru hodo
Moderne japansk grammatikk
– fra det enkle til det avanserte
2

2. utgave

FAGBOKFORLAGET

比呂子ちゃん、かおりちゃん、慶ちゃん
いつも応援してくれてありがとう

Copyright © 2021 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

1. utgave 2021 / 1. opplag 2021

ISBN: 978-82-450-3667-1
ISBN (trykt): 978-82-450-3481-3

Tilrettelagt for e-bok: John Grieg, Bergen
Forsidedesign ved forlaget

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Forord

Mer enn fem år har gått siden den første omfattende beskrivelse av moderne japansk grammatikk ble gitt ut på norsk. Siden den gang har tobindsverket «Naru Hodo» vært i bruk ved norske universiteter, og også andre japanskinteresserte – enten de har prøvd å tilegne seg språket gjennom selvstudier eller har deltatt på ulike typer kurs – har kunnet finne nyttig informasjon til hjelp i studiene sine. Dette kan jeg trekke ut av alle tilbakemeldingene jeg har mottatt i løpet av disse årene.

Målgruppen for denne grammatikken er i første rekke japanskstudenter ved norske universiteter, og samlet dekker de to bindene alle nivåer i japanskstudiet. Mange semestre i dialog med studenter som regelmessig og aktivt konsulterer grammatikken – deres innspill, spørsmål og kommentarer – har inspirert meg til å revurdere den pedagogiske så vel som den faglige fremstillingen flere steder. Deler av stoffet er derfor restrukturert; noe er tatt bort, noe er endret og noe er kommet til. Vanskelig tilgjengelige eksempelsetninger er byttet ut med setninger som bedre illustrerer de aktuelle grammatiske poengene, nye avsnitt og kapitler er lagt til, upresise formuleringer er strammet opp og skjemmende trykkfeil er luket ut. Resultatet er blitt en delvis utvidet utgave, som på flere punkter favner bredere og dypere enn førsteutgaven.

I likhet med førsteutgaven er grammatikken av praktiske årsaker delt i to bind. Selv om bind 1 i utgangspunktet tar for seg mer grunnleggende forhold enn bind 2, er inndelingen temamessig bestemt. Kapitlene er bygget opp slik at de starter med det enkle og elementære, mens drøftingen blir mer og mer kompleks og avansert dess lenger ut i kapitlene man kommer. Dette betyr at avanserte problemstillinger ikke er forbeholdt bind 2, men at de også er å finne i bind 1.

Samlet dekker de rundt elleve hundre sidene vesentlige aspekter ved japansk grammatikk. Bind 1 tar for seg det japanske skriftspråket, translitterasjonssystemer, lydsystem og ordklasser. Videre er elementær japansk setningslære, med sentrale begreper som tema og kopula samt uttrykk for eksistens relatert til animate og inanimate subjekter, grundig belyst. I bind 2 er hovedfokuset på verb og setninger. Verbenes ulike bøynings- og avledningssuffikser gjennomgås systematisk, sammen med en gjennomgang av ulike setningstyper og setningskoblinger. De mange formelle substantivenes rolle i japansk frase- og setningsdanning vies også plass, sammen med temaer som tempus, aspekt og modalitet. Endelig inneholder bind 2 en skjematisk oversikt over ordklasseinndeling slik den fremkommer i tradisjonell japansk skolegrammatikk.

Siden de fleste potensielle brukere har norsk eller et annet skandinavisk språk som morsmål, har jeg sett det som viktig å beholde den kontrastive tilnærmingen fra førsteutgaven.

Tittelen「なるほど」, som er felles for begge bindene, er et japansk uttrykk som ofte brukes når man hører eller leser noe som virker logisk og overbevisende. På norsk vil vi bruke uttrykk som «jeg skjønner», «jeg er med», «akkurat» eller «aha» i tilsvarende situasjoner. Håpet er at grammatikken skal fungere som en portal til oppdagelser om det japanske språket, slik at du får mange anledninger til å nikke bifallende og ta i bruk uttrykket.

I arbeidet med denne reviderte utgaven har jeg som tidligere hatt faglig støtte fra flere hold. En spesiell takk til dosent Benedicte Irgens ved Institutt for fremmedspråk, Universitetet i Bergen, som også denne gangen har velvillig bidratt med konstruktive innspill og nyttige kommentarer underveis. Fra fagmiljø i Japan har jeg hatt viktige diskusjonspartnere i professor Naoko Maeda ved Gakushuin University i Tokyo, professor Takehiko Maruyama ved Senshu University/National Institute for Japanese Language and Linguistics i Tokyo og professor Setsuko Arita ved Ritsumeikan University i Kyoto. Alle tre er fremtredende spesialister i japansk grammatikk og japansk som fremmedspråk, og har bistått med verdifulle råd og oppklarende kommentarer. Førstnevnte har, sammen med sine masterstudenter, gjennomgått og derved kvalitetssikret de japanske eksempelsetningene som er brukt i bøkene.

Faglig støtte fra ulike hold er selvsagt ingen garanti for at det ikke kan forekomme feil eller mangler i fremstillingen. Eventuelle slike er forfatterens ansvar alene.

Bergen, oktober 2020
Harry Solvang

Innhold

INNLEDNING **21**

KAPITTEL 1 FORMELLE SUBSTANTIVER **23**

1.1「こと」(koto) og 「の」(no) 23
1.1.1 Sammenhenger som fordrer 「の」(no) 25
1.1.1.1 Utbrytninger med「の」(no) 26
1.1.2 Sammenhenger som fordrer「こと」(koto) 27
1.1.2.1 Predikatet er en form av kopula 27
1.1.2.2 Idiomatiske uttrykk 28
1.1.2.2.1 「ことができる」(koto ga dekiru) 28
1.1.2.2.2「ことがある」(koto ga aru) 28
1.1.2.2.3「ことにする」(koto ni suru) 32
1.1.2.2.4「ことになる」(koto ni naru) 32
1.1.2.2.5 Andre tilfeller 34
1.1.3 Verken「の」(no) eller「こと」(koto) 35
1.1.4 Konklusjon 36
1.2 「よう」(yoo) 36
1.2.1 Adverbiell bruk av 「よう」(yoo) 39
1.2.2「ようにする」(yoo ni suru) versus 「ようになる」(yoo ni naru) 40
1.3 「ところ」(tokoro) 41
1.3.1 Noen observasjoner om verbtyper og 「ところだ」(tokoro da) 43
1.3.2 Partikler som følger「ところ」(tokoro) 45
1.3.3 Ydmyke uttrykk med 「ところ」(tokoro) 46
1.3.4 「ところ」(tokoro) og engangshendelse i fortid 47
1.4 「時」(toki) 48
1.4.1 Partikler etter「時 」(toki) 48
1.4.2 Kombinasjoner av tider (tempus) i S1 og S2 49
1.5「場合」(baai) 54
1.5.1 Faste uttrykk 56
1.5.1.1 「〜ている場合ではない」(-te iru baai de wa nai) 56
1.5.1.2 「〜場合もある」(-baai mo aru) 57
1.6 「わけ」(wake) 57
1.6.1 Idiomatiske uttrykk 57
1.6.1.1「わけだ」(wake da) 58
1.6.1.2「わけではない」(wake de wa nai) 60
1.6.1.3 「わけがない」(wake ga nai) 62
1.6.1.4「わけにはいかない」(wake ni wa ikanai) 62

1.6.1.5「ないわけにはいかない」 (nai wake ni wa ikanai) 63
1.6.1.6「わけ(は)ない」 (wake (wa) nai) 63
1.6.2 Uttrykket 「そういうわけ」(soo iu wake) 64
1.7「はず」 (hazu) 64
1.8「つもり」 (tsumori) 67
1.8.1「つもり」 (tsumori) i spørsmål 68
1.8.2 「つもり」 (tsumori) og fortid i S2 69
1.8.3「つもり」 (tsumori) i nektelser 69
1.8.4 Annen bruk av 「つもり」 (tsumori) 71
1.9 「ため」 (tame) 73
1.9.1 Fordel/favør 73
1.9.2 Formål/hensikt 74
1.9.3 Årsak/grunn 75
1.9.4 Generelt for 「ため」 (tame) 76
1.9.4.1 Spørsmål 76
1.9.4.2 Demonstrativer 76
1.9.4.3 Partikkel 77
1.10「もの」 (mono) 77
1.10.1「もの」(mono) sammenlignet med 「こと」(koto) 78
1.10.2 Annen bruk av 「もの」 (mono) 79
1.10.2.1 Konvensjoner/regler 79
1.10.2.2 Naturlig sammenheng 80
1.10.2.3 Utsagn med stor grad av gyldighet 81
1.10.2.4 Generaliseringer med 「というもの」 (to iu mono) 81
1.10.2.5 Gjentatte hendelser eller situasjoner i fortid 82
1.10.2.6 Emosjonelle uttrykk 82
1.10.2.7 Årsak/unnskyldning 83
1.10.2.8 Avvisning 84
1.10.2.9 Annet 85
1.11「まま」 (mama) 85
1.11.1 Modifisert av verb 85
1.11.1.1 Når verbet er i nektende form 87
1.11.1.2 Tilstedeværelse av partikkelen 「で」 (de) 87
1.11.2 Modifisert av adjektiv 87
1.11.3 Modifisert av substantiv 88
1.11.4 Modifisert av demonstrativ 88
1.11.5「ままにする」 (mama ni suru) og「ままになる」 (mama ni naru) 89
1.11.6 Objektspartikkelen「を」 (o) 89
1.11.7 Vilkårlighet 90
1.12「あいだ」 (aida) 90

1.12.1 Tidsperiode 90
1.12.2 Fysisk mellomrom 91
1.13「うち」(uchi) 92
1.13.1 Partikkelbruk 93
1.13.2 Idiomatisk bruk 94
1.13.3「うち」(uchi) kontra「あいだ」(aida) 94
1.14 Relasjonelle substantiver 95

KAPITTEL 2 MODIFISERING AV SUBSTANTIVFRASER – RELATIVKONSTRUKSJONER 97

2.1 Japanske substantivfraser 97
2.2 Forskjeller på japanske og norske substantivfraser 98
2.3 Relativsetninger 99
2.3.1 Norske relativsetninger 99
2.3.2 Japanske relativsetninger 99
2.3.3 Forskjeller mellom norske og japanske relativsetninger 100
2.3.4 Japanske relativsetninger med indre relasjon 101
2.3.5 Japanske relativsetninger med ytre relasjon 104
2.3.6 Kontrastering av relativsetninger med indre og ytre relasjon 105
2.3.6.1 Tvetydighet i setninger med indre relasjon (内の関係) 105
2.3.7「の」(no) som markør av subjekt i relativsetninger 106
2.3.8 Restriktive og ikke-restriktive relativsetninger 107

KAPITTEL 3 KATEGORISERING AV VERB 109

3.1 Statiske versus ikke-statiske verb 109
3.2 Transitive og intransitive verb 112
3.2.1 Transitive verb 112
3.2.2 Intransitive verb 112
3.2.3 Transitive/intransitive verb 112
3.2.4 Transitive verb med valgfritt objekt 113
3.2.5 Japanske verb og transitivitet 113
3.2.5.1 Transitive verb 113
3.2.5.2 Intransitive verb 114
3.2.5.3 Andre forskjeller mellom transitive og intransitive verb 114
3.3 Viljestyrte aktiviteter 115
3.3.1 Transitive, viljestyrte verb 115
3.3.2 Transitive, ikke-viljestyrte verb 115
3.3.3 Intransitive, viljestyrte verb 116
3.3.4 Intransitive, ikke-viljestyrte verb 117
3.3.5 Problemer med inndeling etter kriteriet «vilje» 118
3.4 Transitive og intransitive parverb 120

3.4.1 Spesielle parverb 126
3.4.2 Å velge mellom transitivt og intransitivt verb 130
3.4.3 Intransitive verb som tar direkte objektspartikkel 136
3.4.3.1 Potensielle problemområder 140
3.4.3.1.1 「を」 (o) eller 「から」 (kara)? 140
3.4.3.1.2 「を」 (o) eller 「で」 (de)? 142
3.4.3.1.3 「を」 (o) eller 「に」 (ni)? 143
3.4.4 Grader av transitivitet 144
3.4.5 Sammensatte verb 146
3.4.5.1 Definisjon 146
3.4.5.2 Klassifisering 146
3.4.5.2.1 Klassifisering basert på transitivitet 146
3.4.5.2.2 Klassifisering i leksikalske og syntaktiske sammensetninger 149
3.4.5.2.3 Semantisk klassifisering 151
3.4.5.3 Mulige og umulige sammensetninger 155

KAPITTEL 4 TEMPUS OG ASPEKT 157

4.1 Tempus 157
4.1.1 Det japanske tempussystemet 157
4.1.1.1 Ulike predikater 160
4.1.1.1.1 Når predikatet er et statisk verb 160
4.1.1.1.2 Når predikatet er et ikke-statisk verb 161
4.2 Aspekt 164
4.2.1 Aspekt med utgangspunkt i norsk 164
4.2.1.1 Terminologi 165
4.2.2 Aspekt i japansk 167
4.2.2.1 「～ている」 (-te iru) 167
4.2.2.2 Kindaichis klassifisering av japanske verb 172
4.2.2.3 「～ている」 versus 「～た」 og 「～ていた」 175
4.2.3 Inkoativt aspekt 177
4.2.3.1 「～始める」 (-hajimeru) 177
4.2.3.2 「～出す」 (-dasu) 178
4.2.3.3 「～かける」 (-kakeru) 178
4.2.3.4 「～ようとする」 (-yoo to suru) 179
4.2.3.5 「～ところ」 (-tokoro) 180
4.2.4 Durativt aspekt 180
4.2.4.1 「～続ける」 (-tsuzukeru) 180
4.2.4.2 「～つつある」 (-tsutsu aru) 181
4.2.4.3 「～っぱなし」 (-ppanashi) 182
4.2.4.4 「～ているところ」 (-te iru tokoro) 183
4.2.4.5 「～ている最中」 (-te iru saichuu) 183
4.2.5 Perfektivt/egressivt aspekt 184

4.2.5.1 「〜たことがある」 (-ta koto ga aru) 184
4.2.5.2 「〜たばかり」 (-ta bakari) 184
4.2.5.3 「〜たところ」 (-ta tokoro) 185
4.2.5.4 「〜終わる / 終える」 (-owaru/-oeru) 185
4.2.5.5 「〜つくす」 (-tsukusu) 186
4.2.5.6 「〜切る」 (-kiru) 187
4.2.5.7 「〜やむ」 (-yamu) 188
4.2.5.8 「〜とおす」 (-toosu) 188
4.2.5.9 「〜たて」 (-tate) 189
4.2.5.10 「〜あげる」 (-ageru) 190
4.2.5.11 「〜てある」 (-te aru) 190
4.2.5.12 「〜てしまう」 (-te shimau) 192
4.2.6 Annet 194
4.2.6.1 「〜てくる」 (-te kuru) 194
4.2.6.2 「〜ていく」 (-te iku) 195
4.2.6.3 「〜てくる」 (-te kuru) versus 「〜ていく」 (-te iku) 196
4.2.6.4 「〜ておく」 (-te oku) 199
4.2.6.5 「〜てみる」 (-te miru) 201
4.2.7 Tempus eller aspekt – eller begge deler? 202

KAPITTEL 5 「助動詞」(JODOOSHI) 205

5.1 「ない」 (nai) 207
5.2 「た」(ta) 207
5.3 「ます」(masu) 209
5.4 「だ」 (da) 209
5.5 「です」 (desu) 210
5.6 Videre behandling av 「助動詞」(jodooshi) 210

KAPITTEL 6 POTENSIALFORMER OG POTENSIALUTTRYKK 213

6.1 Med utgangspunkt i norsk 213
6.2 Potensialformer av japanske verb 213
6.2.1 Potensialformens betydning 215
6.2.1.1 Evne, kapasitet eller ferdighet 215
6.2.1.2 Omstendigheter som muliggjør en handling 215
6.2.1.3 Attributt eller karakteristika 216
6.2.2 Potensialform og partikkelbruk 217
6.2.3 Verb uten potensialform 218
6.2.4 Verbene 「聞こえる」(kikoeru) og 「見える」(mieru) 219
6.2.5 「ら抜きことば」(ra- nuki kotoba) 221
6.2.6 Forveksle potensialform med oppslagsform? 221
6.3 Å uttrykke potensial med strukturen 「V ことができる」 222

6.4 Potensialform eller 「V ことができる」 223
6.5 Potensialuttrykk i kombinasjon med「ようになりました」 224

KAPITTEL 7 PASSIV 227

7.1 Passiv i norsk 227
7.2 Passiv i japansk 227
7.2.1 Typer av passiv – bruksområder 229
7.2.1.1 Vanlig passiv 229
7.2.1.1.1 Andre agensmarkører enn「に」(ni) 231
7.2.1.2 Ubekvemmelighetspassiv 233
7.2.1.3 Respektfull form 236
7.2.1.4 Spontanitet 237

KAPITTEL 8 KAUSATIV 239

8.1 Kausativ med utgangspunkt i norsk 239
8.2 Kausativ på japansk 239
8.2.1 Kausativformens morfologi 239
8.2.2 Transitivt verb i kausativ form 240
8.2.2.1 Betydning 241
8.2.3 Intransitivt verb i kausativ form 243
8.2.3.1 Markering av agens 243
8.2.3.1.1 Partikkelen「を」(o) som agensmarkør 244
8.2.4 Forutsetninger for bruk av kausativ 247
8.2.5 Verb i kausativ form kombinert med donatoriske verb 249
8.2.6 Verbene 「見る」 (miru) og 「着る」 (kiru) 251
8.2.7 Alternative kausativformer 253
8.3 Kausativ-passiv 254

KAPITTEL 9 VOLISJONALFORMER 257

9.1 Suffiksene「よう」(yoo) og「う」(u) 257
9.2 Bruksområde 1: Taleren i sentrum 259
9.2.1 Usikkerhet 261
9.2.2 Ikke fullført handling 261
9.2.3 Alternative uttrykksmåter 262
9.3 Bruksområde 2: Taleren involverer samtalepartner 262
9.3.1 Ikke hensyn til samtalepartners vilje 263
9.3.2 Hensyn til samtalepartners vilje 263
9.4 Bruksområde 3: Usikkerhet 264
9.4.1 Andre bruksområder 266
9.4.1.1 Søke bekreftelse fra samtalepartner 266
9.4.1.2 Indirekthet 267

9.5 Suffikset 「まい」 (mai) 268

KAPITTEL 10 DESIDERATIV 269

10.1 Suffikset 「たい」 (tai) 269
10.2 Verb i desiderativ form er formelt et i-adjektiv 269
10.3 Desiderativ form og 2. persons ønsker 270
10.4 Desiderativ uttrykt på en mindre direkte måte 270
10.5 Desiderativ form ved forespørsler 271
10.6 「が」 (ga) eller 「を」 (o)? 272
10.7 Tredje persons ønske 274
10.7.1 Suffikset 「たがる」 (tagaru) 274
10.7.1.1 Direkte objekt markeres med 「を」 (o). 275
10.7.1.2 Andre markører 276
10.8 Ønsker uttrykt med 「ほしい」 (hoshii) 277
10.8.1 Ønske om et objekt 277
10.8.1.1 Talerens ønske 277
10.8.1.2 Tredje persons ønske 278
10.8.2 Ønske om handlinger eller tilstander 279
10.8.2.1 Handling 279
10.8.2.1.1 Begrensninger og alternativer 280
10.8.2.2 Tilstand 280

KAPITTEL 11 EVIDENSIALER 283

11.1 Forklaring av begrepet 283
11.2 Evidensialer i japansk 283
11.2.1 Evidensialer – annenhånds informasjon 283
11.2.1.1 Setning + 「そうです」 (soo desu) 284
11.2.1.2 Setning + 「という」 (to iu) eller 「って」 (tte) 285
11.2.2 Evidensialer – førstehånds informasjon 286
11.2.2.1 Stamme av verb eller adjektiv + 「そうです」 (soo desu) 286
11.2.2.1.1 Negative slutninger – adjektiv 288
11.2.2.1.2 Negative slutninger – verb 289
11.2.2.1.3 Na-adjektiver 290
11.2.2.2 「ようです」 (yoo desu) 291
11.2.2.2.1 「ようだ」 (yoo da) i nektelser 292
11.2.2.2.2 Metaforisk bruk 293
11.2.2.2.3 Eufemistisk bruk 294
11.2.2.3 Sammenligning av 「そうだ」 (soo da) og 「ようだ」 (yoo da) 295
11.2.2.4 「みたい」 (mitai) 297
11.2.2.4.1 「みたい」 (mitai) er et adjektivisk suffiks 298
11.2.2.5 「らしい」 (rashii) 299
11.2.2.5.1 Førstehånds informasjon 300

11.2.2.5.2 Annenhånds informasjon 302
11.2.2.5.3 「らしい」(rashii) og ansvarlighet 304
11.2.2.5.4 Ikke bare evidensial 305

OPPSUMMERING AV ORDKLASSEN「助動詞」(JODOOSHI) 309

KAPITTEL 12 ANDRE FORMER 311

12.1 *Tari*-form 311
12.1.2 Alternativ 313
12.1.3 Attributiv bruk 314
12.1.4 Erstatninger for 「する」(suru) 315
12.1.5 Apposisjonsuttrykk 316
12.1.6 Kommentar om subjekt 316
12.1.7 Sammenligning med te-form 316
12.1.8 Negativ form 317
12.2 Befalende former 317
12.2.1 Imperativ 318
12.2.2 Nektende imperativ 319
12.2.3 Myk imperativ 319

KAPITTEL 13 MODALITET 321

13.1 Epistemisk modalitet 324
13.1.1 (U)sikkerhet 324
13.1.1.1 「だろう」(daroo) 325
13.1.1.2 「そうだ」(soo da),「ようだ」(yoo da),「らしい」(rashii) etc 325
13.1.1.3 「はず」(hazu) 325
13.1.1.4 「かもしれない」(ka mo shirenai) 326
13.1.1.5 「にちがいない」(ni chigainai) 329
13.1.2 Forklaringer 331
13.1.2.1 「わけ」(wake) 331
13.1.2.2「のだ」(no da) 332
13.2 Deontisk modalitet 336
13.2.1 Ønsker og intensjon 336
13.2.1.1 Indikativ av handlingsverb 336
13.2.1.2「～たい」(-tai) 337
13.2.1.3「つもり」(tsumori) 337
13.2.1.4「しよう」(shiyoo) 337
13.2.1.5「～にする」(-ni suru) 338
13.2.2 Plikt og nødvendighet 339
13.2.2.1「ほうがいい」(hoo ga ii) 339
13.2.2.2「～なければいけません」(-nakereba ikemasen) 343
13.2.2.3「べきだ」(beki da) 345

13.2.2.3.1 Formene「べし」(beshi) og「べからず」(bekarazu)....347
13.2.2.3.2 Adjektiver, substantiver og 「べき」(beki)....348
13.2.2.3.3 Noen ord om "opprinnelige" 「べき」(beki)....350
13.2.2.4 Sammenligning av de tre strukturene som formidler nødvendighet....350
13.2.3 Tillatelse....352
13.2.3.1「〜てもいい」(-te mo ii)....352
13.2.3.2「〜てもかまわない」(-te mo kamawanai)....354
13.2.4 Anmodninger, forespørsler....354
13.2.4.1 Forespørsler med utgangspunkt i「くれる」 (kureru)....355
13.2.4.1.1「〜てください」(-te kudasai)....355
13.2.4.1.2「Prefikset お＋Verbstamme＋ください」....357
13.2.4.1.3「〜てくれ」(-te kure)....359
13.2.4.1.4「〜てくれるか」(-te kureru ka)「〜てくださいますか」
(-te kudasaimasu ka)....360
13.2.4.2 Forespørsler med utgangspunkt i 「もらう」(morau)....363
13.2.4.2.1「〜てもらえるか」(-te moraeru ka)「〜ていただけるか」
(-te itadakeru ka)....363
13.2.4.3 Kausativ + donatorisk verb....366
13.2.5 Ordre, kommando, påbud, forbud....368
13.2.5.1 Imperativ....369
13.2.5.2 Nektende imperativ....371
13.2.5.3 Myk imperativ....372
13.2.5.4 Andre måter å beordre på....373
13.2.5.4.1 Påbud om handling....374
13.2.5.4.2 Forbud mot handling....375

KAPITTEL 14 BETINGELSESSETNINGER....379

14.1 Definisjon med utgangspunkt i norsk....379
14.2 Japanske betingelsessetninger....380
14.3 Kondisjonale markører....381
14.3.1 「と」(to)....381
14.3.1.1 Når predikatet i S2 står i ikke-fortid....382
14.3.1.2 Når predikatet i S2 står i fortid....384
14.3.1.2.1 Underkategorier....385
14.3.1.2.2 Begrensninger....387
14.3.1.2.3 Råd og forslag....390
14.3.1.2.4 Kontrafaktiske utsagn....390
14.3.1.3 Idiomatisk bruk....391
14.3.2 「たら」(tara)....392
14.3.2.1 Temporal eller kondisjonal tolkning....394
14.3.2.2 Vurdering av foranliggende situasjon....395
14.3.2.3 Når predikatet i S2 står i fortid....396
14.3.2.3.1 Underkategorier....396

14.3.2.4 Kontrafaktiske setninger 398
14.3.2.5 Begrensninger og muligheter 399
14.3.2.6 Faste fraser og idiomatiske uttrykk 403
14.3.2.6.1 Råd og forslag 403
14.3.2.6.2 Substantiv + 「だったら」 (dattara) 404
14.3.2.6.3 「だったら」 (dattara) som replikk 405
14.3.2.6.4 Uttrykket 「もしかしたら」 (moshi ka shitara) 405
14.3.2.6.5 Substantiv +「～ったら」(–ttara) 406
14.3.2.6.6 Uttrykket「ときたら」(to kitara) 406
14.3.2.6.7 Strukturen「～たら～たで」(–tara–ta de) 407
14.3.3 「ば」 (ba) 408
14.3.3.1 Grunnleggende karakteristika 409
14.3.3.2 Reelle betingelser 410
14.3.3.3 Ordspråk 411
14.3.3.4 Åpne betingelser 412
14.3.3.4.1 「最低条件」 (saiteijooken) 413
14.3.3.4.2 Vurdering av foranliggende situasjon 414
14.3.3.5 Fortid 414
14.3.3.6 Kontrafaktiske setninger 414
14.3.3.7 Begrensninger 416
14.3.3.8 Idiomatiske uttrykk 419
14.3.3.8.1 「～なければなりません」 (– nakereba narimasen) 419
14.3.3.8.2 「～ば～ほど」 (–ba – hodo) 421
14.3.3.8.3 Sideordning 422
14.3.3.8.4 Innledende funksjon 423
14.3.3.8.5 「～からみれば」 (– kara mireba) 424
14.3.3.8.6 「～ばいい」 (– ba ii) 425
14.3.4 「なら」 (nara) 425
14.3.4.1 S2 før S1 426
14.3.4.2 「なら」 (nara) i replikk 426
14.3.4.3 「なら」 (nara) med utspring i taler 430
14.3.4.3.1 Vurdering av situasjon i ikke-fortid 430
14.3.4.3.2 Hypotetiske utsagn 431
14.3.4.4 Kontrafaktiske setninger 432
14.3.4.4.1 Halvkontrafaktiske setninger 432
14.3.4.5 Spørreord 433
14.3.4.6 Sideordning 434
14.3.4.7 Begrensninger 435
14.3.5 Pseudobetingelser 437
14.3.6 Foreløpig oppsummering 437
14.3.7 Kondisjonal markør og modale restriksjoner 440
14.3.7.1「と」 (to) og setningsfinal modalitet 440
14.3.7.2「たら」 (tara) og setningsfinal modalitet 441

14.3.7.3「ば」(ba) og setningsfinal modalitet 442
14.3.7.4「なら」(nara) og setningsfinal modalitet 444

KAPITTEL 15 INNRØMMELSESSETNINGER 447

15.1 Innrømmelsessetninger på japansk 447
15.1.1 「のに」(no ni) og「けれども」(keredomo) 447
15.1.2 「～ても」(-te mo) 448
15.1.3 「ながら」(nagara) 450
15.1.4 「にもかかわらず」(ni mo kakawarazu) 451

KAPITTEL 16 DONATORISKE VERB 453

16.1 Innledning 453
16.2 Å gi ut 455
16.3 Å gi inn 457
16.4 Å motta 458
16.5 Oversikt over sju donatoriske verb 460
16.6 Å gjøre eller motta en tjeneste 460
16.6.1 Å gi ut (å gjøre noen en tjeneste) 461
16.6.2 Å gi inn (noen gjør en tjeneste for taleren eller dennes inngruppe) 462
16.6.3 Å motta tjenester 463
16.7 Inanimat tjenesteyter 463
16.7.1 Med frasen 「～てくれる」 (-te kureru) 463
16.7.2 Med frasen「～てもらう」(-te morau) 464
16.8 Unntaksmessig bruk av donatoriske hjelpeverb 465
16.9 Noen enkle strategier 466
16.10 Nøytrale verb for *gi* og *motta* 467

KAPITTEL 17 RESPEKTFULLT OG HØFLIG SPRÅK 469

17.1 Grunnleggende spilleregler 469
17.2 Verktøyet 470
17.2.1 Respektfullt språk（尊敬語） 471
17.2.1.1 Verbkonstruksjoner 471
17.2.1.1.1 Prefikset 「お」 (o) + verbstamme + 「になる」 (ni naru) 471
17.2.1.1.2 Respektfulle «spesialutgaver» av verb 472
17.2.1.1.3 Sammenfall med verbenes passivform 475
17.2.1.1.4 Prefikset 「お」 (o) + verbstamme + 「です」 (desu) 476
17.2.1.2 Adjektiver 478
17.2.1.2.1 Semantiske begrensninger 480
17.2.1.3 Substantiver 481
17.2.2 Ydmykt språk（謙譲語） 483
17.2.2.1 Verbkonstruksjoner 484

17.2.2.1.1 Ydmyke «spesialutgaver» av verb 484
17.2.2.1.2 Prefikset 「お」(o) + verbstamme + 「する」 (suru) 486
17.2.2.1.3「～させていただく」(-sasete itadaku) 487
17.2.2.1.4 Noen semantiske begrensninger 489
17.2.2.2 Substantiver 490
17.2.2.3 Noen pragmatiske begrensninger 491
17.2.3 Høflig språk (丁寧語) 492
17.2.3.1 Alternativer til nøytrale ord 496
17.2.4 Arenaer for respektfullt og høflig språk 497
17.2.5 Fra detaljer til helhet 498
17.2.6 Det motsatte av keigo 503
17.2.7 Feilbruk av keigo 505
17.2.8 Dobbel keigo 508
17.2.9 Baito keigo 510
17.2.10 Annen klassifisering av keigo 512
17.2.11 Noen kommentarer til kategorisering av substantiver 515
17.2.12 Tilfellet 「さしあげます」 (sashiagemasu) 516
17.2.13 Tilfellet「おられます」 (oraremasu) 517

KAPITTEL 18 JAPANSK SKOLEGRAMMATIKK – BESKRIVELSE AV EGET MORSMÅL..... 521

18.1 Begrepet 「単語」 521
18.1.1「自立語」 522
18.1.1.1「自立語」 med bøyning 522
18.1.1.1.1「動詞 」 522
18.1.1.1.2「形容詞」 528
18.1.1.1.3 「形容動詞」 529
18.1.1.2 「自立語」 uten bøyning 529
18.1.1.2.1「連体詞」 530
18.1.2 「付属語」 532

STIKKORD..... 535

Innledning

Selv om japansk og norsk er nærmest kontrære språk, har du nå sannsynligvis studert nok japansk til å kunne slå fast at det også for en norsk morsmålsbruker er mulig å tilegne seg dette språket. Forhåpentligvis er du nysgjerrig på å oppdage flere kontraster mellom de to språkene, noe dette bindet gir deg rikelig anledning til.
Også i dette bindet vil jeg ta utgangspunkt i metoder for å beskrive det japanske språket på som er mye brukt i undervisning til vestlige studenter. Jeg vil imidlertid også i langt større grad enn i bind 1 referere til den tradisjonelle japanske metoden for å beskrive språket; det vil si slik japansk blir beskrevet i japansk skolegrammatikk. Når man først har blitt fortrolig med begreper fra tradisjonelle vestlige forklaringsmodeller, kan det riktignok være vanskelig å forholde seg til terminologien som brukes i japansk skolegrammatikk, men på et mer avansert nivå er det absolutt nyttig å ha kjennskap også til forklaringsmodellen japanere undervises etter. Søker du for eksempel etter informasjon om japansk språk på nettet, vil du i tillegg til rene fagartikler også kunne finne en rekke blogger og hjemmesider som er skrevet av språkinteresserte japanere. Sannsynligheten for at slik informasjon tar utgangspunkt i tradisjonell japansk skolegrammatikk, er så absolutt til stede.

Som i bind 1 er også kapitlene i dette bindet bygget opp slik at de starter med det forholdsvis enkle og elementære, mens drøftingen blir mer og mer kompleks og avansert dess lenger ut i kapitlene du kommer. Dersom du synes at slike drøftinger går over hodet på deg, bør du heller konsentrere deg om de store linjene og eventuelt gå tilbake til de mer avanserte delene på et senere tidspunkt.

Heller ikke dette bindet er ment å skulle leses sammenhengende fra perm til perm. Jeg anbefaler å lese teksten i mindre doser, og at du studerer eksempelsetningene som er ment å illustrere det aktuelle grammatiske poenget nøye. Da vil det faglige utbyttet utvilsomt bli størst.

Kapittel 1 Formelle substantiver

Vi har i flere av kapitlene i bind 1 sett hvordan en substantivfrase kan modifiseres.[1] Her skal vi ta for oss substantivfraser som har et formelt substantiv som kjerne. Slike fins det flere av i det japanske språket. Noen er representert i eksempelsetningene som er benyttet så langt, uten at vi har kommentert fenomenet nærmere.

Et formelt substantiv er en størrelse som ikke kan opptre alene, men som er avhengig av å ha et beskrivende eller modifiserende ledd foran seg. Forutsatt at det er modifisert, kan det fylle de samme grammatiske funksjonene som et «vanlig» substantiv kan, det vil si at det tar kasuspartikler på samme måten som et «vanlig» substantiv. I motsetning til et «vanlig» substantiv vil et formelt substantiv endre verbet eller adjektivet (eller setningen) som står foran til et substantivisk uttrykk.

1.1「こと」(koto) og「の」(no)[2]

Vi starter med de formelle substantivene 「こと」 (koto) og 「の」 (no). Selv om det er visse likheter mellom disse to, skal vi se at de på ingen måte er identiske. Rent teknisk sett modifiseres begge på samme måte, av enten et verb, et *i*-adjektiv eller et *na*-adjektiv. Disse står i finitt form – nektende eller bekreftende, fortid eller ikke-fortid. For å illustrere bruker vi verbet 「書(か)く」 (kaku = skrive), *i*-adjektivet 「大(おお)きい」 (ookii = stor) og *na*-adjektivet 「簡単(かんたん)な」 (kantan na = viktig).

「書(か)くこと／の」 (kaku koto/no = skriving, det å skrive)

「書(か)かないこと／の」 (kakanai koto/no = det å ikke skrive)

「書(か)いたこと／の」 (kaita koto/no = det at skriving skjedde)

「書(か)かなかったこと／の」 (kakanakatta koto/no = det at skriving ikke skjedde)

---

[1] En substantivfrase kan bestå av ett enkelt substantiv eller en frase som har et substantiv som kjerne.

[2] Denne 「こと」 (koto) må ikke forveksles med 「事(こと)」 (koto), som betyr en ting i abstrakt forstand. Eksempel: 「そのような事(こと)はよく起(お)きる」 (sono yoo na koto wa yoku okiru = slike ting skjer ofte). Merk deg at det formelle substantivet 「こと」 (koto) skrives med hiragana. Videre bør du merke deg at det er forskjell på det formelle substantivet 「の」 (no) og 「の」 (no) som står i stedet for et annet substantiv, som i følgende eksempel: 「きれいなバラですね。赤(あか)いのを三本(ぼん)ください」 (Kirei na bara desu ne. Akai no o sanbon kudasai = For noen flotte roser! La meg få tre røde er du snill).

「大(おお)きいこと／の」 (ookii koto/no = at noe er stort)

「大(おお)きくないこと／の」 (ookikunai koto/no = at noe ikke er stort)

「大(おお)きかったこと／の 」(ookikatta koto/no = at noe var stort)

「大(おお)きくなかったこと／の」 (ookikunakatta koto/no = at noe ikke var stort)

「簡単(かんたん)なこと／の」 (kantan na koto/no = at noe er enkelt)

「簡単(かんたん)ではないこと／の」 (kantan de wa nai koto/no[3] = at noe ikke er enkelt)

「簡単(かんたん)だったこと／の 」(kantan datta koto/no = at noe var enkelt)

「簡単(かんたん)ではなかったこと／の」 (kantan de wa nakatta koto/no = at noe ikke var enkelt)

I setningene under kan 「こと」 (koto) og 「の」 (no) i utgangspunktet brukes fritt om hverandre, likevel med mulige ørsmå nyanseforskjeller i betydning. Observasjoner viser at 「の」 (no) har en tendens til å inngå i sammenhenger som uttrykker noe subjektivt, og ofte dreier det seg om konkrete hendelser som kan erfares direkte. Til sammenligning ser det ut til at 「こと」 (koto) fortrinnsvis blir brukt i mer abstrakte sammenhenger, med andre ord når taleren uttrykker seg generelt og objektivt. Av den grunn kan 「こと」 (koto) oppfattes som å være boklig og noe formell. Ha disse opplysningene i bakhodet mens du studerer setningene som følger.

1) 私(わたし)は美味しいものを食(た)べること／のが趣味(しゅみ)です。
   Watashi wa oishii mono o taberu koto/no ga shumi desu.
   Min interesse/hobby er å spise deilig mat.
2) あのホテルのサービスがいいこと／のは有名(ゆうめい)です。
   Ano hoteru no saabisu ga ii koto/no wa yuumei desu.
   Det er velkjent at det hotellet har god service.
3) 朝早(あさはや)く起(お)きること／のが苦手(にがて)だ。
   Asa hayaku okiru koto/no ga nigate da.
   Jeg liker ikke å stå tidlig opp om morgenen.

[3] Formene 「ではない」 (de wa nai) og 「ではなかった」 (de wa nakatta) trekkes ofte sammen til henholdsvis 「じゃない」 (ja nai) og 「じゃなかった」 (ja nakatta).